

Gospodar in gospodinja

LETO 1942-XX

7. JANUARJA

STEV. 2

Gospodarska samopomoč na kmetiji

Kadar koli pri nas kdo spregovori o gospodarski samopomoči, takoj vsi pomislimo na zadruge. Res so zadruge ena najuspešnejših oblik takšne samopomoči, vendar niso edine. Tudi še na drugačne načine si kmetijski človek more pomagati na svojem lastnem domu s svojimi lastnimi močmi, ne da bi moral takoj klicati na pomoč tuje sile in sredstva. Našemu kmetu itak ni nič novega staro pravilo: »Pomagaj si sam in Bog ti bo pomagal.« On računa s samopomočjo in ve, da je kljub vsemu vendarle od njega samega največ odvisno in od njegove pridnosti in znanja.

Pridnosti našemu kmetu pač nihče ne more oporekati. Kar so njegove pridne roke iz naše zemlje že vse napravile, je občudovanja vredno. Iz marsikaterih naravnih mnogo bogatejših predelov sveta bi se ljudje lahko hodili učiti k našemu kmetu pridnosti in vztrajnosti.

Z znanjem je naš kmet na slabšem. Kriva je že pomanjkljiva ljudskošolska izobrazba, ki se je lepo razvila ob cestah in ob prometnih ter industrijskih predelih naše zemlje, a v oddaljene kmetijske predele je prodrla do zdaj še zelo skromno. Zlasti pa ima naš kmet premalo strokovno-poklicne izobrazbe, od katere je v tako veliki meri odvisno, ali si zna sam pomagati ali ne. Kdor ho- di po deželi, vidi skoraj na vsak korak, kako negospodarsko ravna ta ali oni gospodar, ki si ne zna sam pomagati. Da bi si znal, bi bilo treba pouka v obliki strokovnih listov in knjig, v obliki predavanj in tečajev in ne nazadnje v obliki strokovnih šol za kmetisko mladino obeh spolov. Vedno in vedno zadenemo na isto jedro: na splošno in strokovno izobrazbo, ki kmetškemu človeku odpre nešteto virov samopomoči.

Ni moj namen naštevati vse obilne možnosti za napredek iz lastnih moči, ne da bi bilo treba bogve kakšnih žrtev v denarju ali delu. Dobra semena, pravilna obdelava zemlje, skrbna izbira in

nega živine, razni koristni stroji itd. — vse to so prav za prav same znane stvari. Pa so vendar te stvari pravi temelji gospodarske samopomoči, brez katerih ne nobena zadruga, ne nobena javna oblast, ne noben vpliv v javnosti ne more zagotoviti lepe gospodarske bodočnosti posamezni kmetiji. O tej temeljni resnici si mora pač biti povsem na jasnem vsak kmetijski gospodar in gospodinja. »Vsak je svoje sreče kovač!« pravi pregovor, ki velja čisto dobesedno tudi za vsako našo kmetijo. Brez tega lastnega preudarnega kovanja sreče svoji domačiji je ne bo nihče izkopal, pa naj leta od Poncija do Pilata za sredstvi izven svoje domačije.

Ne manj kakor pridnost in znanje ter zavest, da je treba lastnega prizadevanja za gospodarsko prospenjanje domačije, pade na tehtnico še nekaj, o čemer nimamo navade govoriti, kadar se menimo o gospodarstvu. Mislimo na »zastopnost« v kmetijski družini, iz katere se razvijajo vse lepe čednosti za srečno bodočnost domačije. Prva celica vzajemne samopomoči mora biti kmetška družina. Čim bolj se rahljajo zlate niti medsebojne usodne povezanosti med možegospodarjem in ženo-gospodinjo in med otroki in starši ter otroki med seboj, tem manjše so možnosti, da si bo dom v stiskah sam pomagal do boljših razmer. Kjer vleče mož na svoje, žena na svoje, je moč domačije močno oslabljena; kjer se pridruži še pretirana samoljubnost doraščajočih otrok, ki vidijo vsak le samega sebe in svoje osebne težnje, je domačija na smrt bolna. Nič ji ne pomagajo ne dobre cene pridelkov, ne zadruge, ne podpore in ne zakoni. Na stotine in tisoče primerov je že potrdilo to veliko in usodno resnico.

Na kmetškem domu pa, kjer mlada dva potrpiata s starimi, čeprav so sitni; kjer vzgajata svoje potomstvo v veliki ljubezni do doma, do zemlje in v strpnosti med seboj, so z vsakim dnem korenine nožranje moči domačije trdnjše;

lahko pridejo težke preizkušnje in nesreče: tak grunt, kjer vlada v družini prava zastopnost, ima res korenine do pekla! Kajti temeljne korenine gospodarske samopomoči tudi v ostalih oblikah rastejo iz posameznih slovenskih doma-

čij; če je tu doma duh vzajemnega dela in žrtev za dobro skupnega gospodarskega napredka, bo ta duh živ tudi zunaj domače hiše v vasi, soseski, občini, deželi itd.

Gospodarski opravi v januarju

V januarju narava večinoma počiva. Pa se včasih dogodi, da sneg skopni in zemlja razzebe. Kdor ni v jeseni njiv sprašil, naj to nemudoma stori, ker surove brazde razzebejo in nam na spomlad delo znatno olajšajo. Drugače vozimo gnoj na kupe, da ga ob priliki hitro po njivah razvozimo. Popravljamo orodje in stroje, čistimo in odbiramo seme za spomladno setev (trieriranje ovsa, prebiranje fižola, koruze itd. za seme).

Verjetno je, da bo nastopil še hujši mraz, zato je treba pregledati podsignice krompirja, repe in pese. Ako se je bati, da bi korenjstvo zmrznilo v podsignicah, jih je treba še z zemljo ogrniti. Tudi okna na kletih, kjer hranimo okopavine, je treba pregledati, da so dobro zaprta in zapažena. Kdor ima slamo ali seno v oslicah, jih mora pregledati, da kje ne zatekajo. Mesta, kjer kupi zatekajo, je treba zravnati in prekriti.

Mesec januar je najpripravnější čas za spravljjanje drv iz gozda domov, ko nimajo ljudje in živina na polju dela. Krčimo in trebimo grmovje ob cestah, potih in njivah. Popravljamo ceste ter jih nasipamo z gramozom. V januarju skušajmo končati vsa ona dela na posestvu, katera ne spadajo k obdelovalnim delom naših travniških in njivskih kultur, vendar pa v veliki meri pripomorejo do lažjega gospodarstva in do višjih pridelkov.

Koristno je tudi, da skrbimo v tem času za krmljenje koristnih ptic in da zatiramo škodljive ptice, zlasti srake, ki so se v zadnjih letih zelo razmnožile.

Tekom januarja, ko je zima huda, pazimo, da nam sadje v shrambah ne zmrzne. Shrambe zračimo le ob opoldanskih toplih urah. Če je v shrambi zelo mrzlo, je dobro, da sadje pokrijemo s papirjem. Ssadje s papirjem pokrito ne bo tako lahko zmrznilo. Če vreme dopušča, moramo pripraviti jame za nove nasade. Pripraviti moramo tudi sadne cepiče za

spomladansko cepljenje drevja. Sadne cepiče moramo jemati le od rodovitnih in zdravih dreves. Zavedati se moramo, da s cepiči prenesemo vse dobre in slabe lastnosti matičnega drevesa na mlado drevje. Rezanje cepičev mora izvršiti gospodar sam čim bolj vestno. Cepiče režemo le na zunanjem delu drevesnega vrha. Tam so cepiči dovolj zreli, ker so imeli tekom poletja dovolj sonca in zraka. Narezane cepiče etikiramo in zakopljemo v pesek v kleti.

Če nastopijo toplejši dnevi, pa žagico in škarje v roke in hajdi v sadovnjak na snaženje drevja! Tu bo obilo dela z odstranjevanjem suhih vej, pregostih in križajočih se vej in takih, ki se med seboj drgnejo.

Vejo nažagamo najprej nekoliko od debla vstran od spodaj navzgor, dokler list gladko teče. Potem pa jo žagamo od zgoraj navzdol, da se nam ne začesne in dobimo gladko rano. To rano z nožem ob strani obrežemo ter zamažemo s katanom, ali še boljše s cepilno smolo. Luknje in votline na deblu in vejah pri toplem in suhem vremenu zadelamo in zalijemo z betonom. Pri odstranjevanju vej pazimo, da jih ne odžagamo tik ob deblu, pa tudi, da ne pustimo štrcljev, kjer smo vejo odžagali. Pri snaženju drevja moramo odstraniti grmiče bele omele (lima), če so na drevju. Obenem odstranimo tudi vse suho sadje (mumije) in suho listje, ki visi na drevesu in ga sežgemo. Posebno paznjo posvečamo malim zavitkom po vejah, ki so prav žilavo pritrjeni. To so gosenična gnezda glogovega belina ali zlatnice, ki jih odrežemo in sežgemo. Kjer naletimo na jajčeca prsteničarja ali gobarja, jih prav tako odstranimo in sežgemo. Vodenih poganjkov ali roparjev ne smemo čisto porezati, temveč odstranimo le pregoste in navpične, ostale pa le prikrajšamo za prilično polovico njihove dolžine.

Ker pozimi pri drugih kmetijskih panogah ni nujnega dela, se naj za delo

ugodni čas izrabi v sadovnjakih. V pravilno očiščenem sadovnjaku bo imelo poleti sonce lažji dostop do vseh delov drevesnega vrha, kar bo vplivalo ugodno na razvoj in kakovost sadja.

V zimskih mesecih moramo predvsem obračati pozornost naši živini. Naši živinorejci še vedno zanemarjajo čiščenje živine in hleva v zimskem času. Hlevi so zato hli, smrdljivi in polni gnoja, včasih od celega tedna. Živina je nesnažna in razen tega še slabo krmljena. V takih razmerah ne more biti odporna proti boleznim, se hitro prehladi in je zelo dovzetna za razne kužne bolezni; zato moramo živino, da bo zdrava, odporna in da bo dobro napredovala, primerno krmiti s tečno mešano krmo, gnoj dnevno izvažati iz hleva in vsak dan živali te-

meljito očistiti. Le na ta način bomo imeli zdravo in dobičkanosno živino. Ker je živina v zimskem času stalno v hlevu, je boljše, da jo napajamo zunaj (v potoku), če niso tla ledena; živina se sprehodi in pregiblje, med tem časom pa prezračimo hlev. Ob ugodnem vremenu pa spuščamo živino v tekališče (posebno mlado), da se tam razgiblje in naužije svežega zraka.

Pomnimo, da je žival živo bitje, ki ima tudi svoje zahteve, katere moramo izpolniti, če hočemo, da nam bo dajala korist!

Isto velja tudi za svinjake, da tam skrbimo za red, snago in krmljenje. Da si prihranimo peso in korenje do sveže krme, lahko pokladamo odraslim svinjam mlado suho domačo deteljo ali lucerno.

Brez komposta ne gre

Glavni pogoj za uspešno vrtnarjenje je dobra vrtna prst, ki je pravilno pripravljena, dovolj globoka, rahla, topla in bogata na črni prsti (humusu). Taka prst pritegne in zadržuje vse hranilne snovi in vlago, obenem pa pospešuje razvoj koristnih zemeljskih bakterij, brez katerih bi bila naša zemlja pustinja.

Pa kaj bi naštevali vse dobrine dobre črne zemlje, saj jih vsi poznamo. Rajši se pomenimo, kako postaviti in urediti kompost, ki nam da toliko dobre črnice, ki je obenem še zastoj.

Pri nas po deželi ne vidiš komposta skoraj nikjer. Ljudje nočejo vedeti, da brez dobrega komposta ne gre, ali gre le mnogo slabše. Po drugih krajih, izven naše domovine, opazimo pri vsaki kmečki hiši gnojni kup in kompost.

Na kompost spada vse, kar moramo zavreči in kar strohni. Vendar moramo paziti, da ne postane kompost smetišče. Naj mečemo lesni pepel, kri od zaklanih živali, zemljo travne ruše, kokoške in druge odpadke od malih živali, ptičje in kokoške perje, odpadke od povrtnine, travo (v manjših množinah), skvarjeno seno, roževino od parkljev in rogov, apno, apneni prah, omet, porabljeni karbid, kuhinjske odpadke, pomije, listje, mah, pokončane goslenice in polže, žaganje, drobovino zaklanih živali, cestni prah, šoto, še ne zrel plevel itd.

Na kompost pa ne spadajo steklenina, glažuto, staro železo, papir, cunje, kosti,

bolne in okužene rastline, trnje, konzervne škatlice, žebli — sploh vse, kar ne strohni.

Zbrani material temeljito premešamo, da se enakomerno razdeli, nato ga razprostremo na štirioglat prostor in zložimo. Tla, kjer stoji kompost, naj bodo iz sphane ilovice, ki ne propušča vode. Na posamezne do 30 cm visoke plasti natresemo nekoliko zemlje in apnenega prahu, da se zadrže vse hranilne snovi. Ako je plast prerahla, jo tudi zahodimo. Stranice kupa naj bodo vedno nekoliko nagnjene in močnejše zateptane, da se kompost ne izsuši. Na kompost damo tudi svež slamnati živalski gnoj, ki še ni dovolj razkrojen. Plast za plastjo zalivamo z vodo ali še bolje z gnojnico ali straniščnikom. Vendar ne smemo v tem primeru mešati kompostu apna, ker apno izganja iz gnojnice ali straniščnika tako važen dušik.

Kompostni kup naj ne bo nikdar višji od 1 do 1 in pol metra. Ko je gotov, ga, če je le mogoče, opazimo s starimi deskami, da ne izhlapi preveč vode. Nikdar ne smemo zlagati kompostnega kupa v jamo ali na svet, kjer se steka deževnica. Tudi proti soncu in vetru naj bo zavarovan.

Sedaj prično tvarine v kompostu počasi trohniti. To delo opravljajo posebne bakterije, ki potrebujejo za to delo nekoliko toplote, vlage in zraka. Ako nima dostopa zrak v stranost, tedaj

prično snovi gniti, namesto da bi trohnele, razvijajo se smrdljivi plini in ničude, da ob gnojenju s takim kompostom vrtno prst le okužimo in pokvarimo. Kompostni kup je treba tudi večkrat opleti in ga očistiti nadležnega plevela.

Ako je bil kompost pravilno pripravljen in negovan, se začne kmalu usedati. Vanj se naselijo deževniki, ki presnavljajo prst v rodovitno črmino. Ako navzlic temu kompost ne zori, ga premečemo ponovno in zalijemo z gnojnico. — Kompost moramo vsaj dvakrat na leto premetati. Čez dve leti je navadno že ves preperel in se je spremenil v rodovitno črnico. Teda

ga zadnjič premečemo in če je potrebno, še presejemo. Vse, kar je ostalo, zmečemo na nov kup.

S tem, da napravimo v bližini vrta primeren kup komposta, si prihranimo precej denarja, ki bi ga morali izdati za hlevski gnoj. Kompost ima vse dobre lastnosti hlevskega gnoja, le da učinkuje počasneje. Vrtno zemljo izboljša, rahlja, greje, obenem vsebuje vse hranilne snovi, ki jih potrebuje povrtnina za uspešen razvoj.

Torej na delo! Naj ne bo nobenega gospodarja, ki bi ne imel poleg gnoja še kup dobre kompostne zemlje!

Globoko jesensko oranje in gnoj

Vnet in vesten bralec naše priloge — kakršnih si veliko želimo — se je iz novomeške okolice obrnil na »Domoljub« za pojasnilo, kako je z globokim jesenskim oranjem in z istočasnim plitvim podoravanjem gnoja. Naš naročnik pravi, da je bral v »Domoljubu« iz leta 1940 meseca oktobra o pomenu in koristnosti globokega oranja v jeseni. — Tisti članek je spisal neki inženir, ki je obljubil s sledečimi besedami razpravo nadaljevati: »Gnoj pa potrebuje za svoje razkrajanje tudi zrak. Zato ne sme priti tako globoko v zemljo, da zrak ne bi imel dostopa do njega. Kako se pa zdaj to ujema: jeseni orji globoko in obenem zaorji gnoj, gnoj pa spet ne sme priti pregloboko v zemljo. O tem pa drugič.«

Obljubljenega članka pa ni bilo. Res ga ni bilo! Tistega inženirja pač na žalost ni več tu in tako je ostal drugi del članka na dolgu. Ker pa je bralec iz novomeške okolice, ki skrbno prebira vse naše priloge — in morda še kdo z njim — želi pojasnila, mu sporočamo, da je o tem vprašanju pisal inž. P. Simonič v lanskem novembrskem »Oraču« pod naslovom »Globoka zimska praha«. Tam piše bolj obširno utemeljuje in razlaga koristnost globokega jesenskega oranja in na koncu tudi pojasnjuje, kako je mogoče zemljo globoko razrahljati in obenem gnoj plitvo podorati. Takole piše dóbesečno: »Za zimsko praho lahko zorjemo njivo z navadnim plugom, ki pa mora biti dosti velik (št. 8 ali vsaj 7), da zorje 20—25 cm globoko brazdo. Ako hočemo obenem podoravati hlevski gnoj, za kar je jesen tudi najboljši čas, mo-

ramo seveda delati tako, da zemljo sicer globoko zrahljamo, gnoj pa le plitvo zakrijemo. V nasprotnem primeru se gnoj počasi in neugodno razkraja, ker je premalo bakterij, ne tvori se blagi humus, ampak istemu podobna zогlenela snov. To velja zlasti za težko zemljo. Obe zahtevi (globoko obdelovanje zemlje in plitvo podoravanje gnoja) izpolnimo na sledeči način: Najprej gnoj plitvo podorjemo, takoj za navadnim plugom pa gremo s plugom, ki ima samo jezičast lemež in ki zemljo globoko rahlja, ne da bi jo obračal; to je tako imenovani podrivač ali podzemni rahljač, zelo koristno orodje, ki bi ga moral imeti vsak kmet.« Tako piše inž. Simonič v »Oraču«. Spis pojasnjuje slika takega podzemnega rahljača, združenega s plugom v eno orodje. Poglejte torej v lanskega novembrskega »Orača«, ki bi ga vsak kmet itak moral brati!

Domača lekarna za živino :

Hren (cochlearia armoracea) nastrgamo, pomešamo z moko, otrobi in sladkorjem in dajemo živini pri slabi prebavi. Mladi goveji živini primešamo še nekoliko medu in damo svaljk po krmiljenju!

Janež sladki, komarček (pimpinella anisum) se goji po vrtovih in daje zdravilno seme. Z janežem zdravimo napenjanje, bolečine v trebuhu. Seme pa pospešuje tudi tek in izločanje mleka pri kravah. Seme lahko damo celo ali zdrobljeno med drugo krmo. Goveji živini in konjem damo 20—25 gramov, drobnici in manjšim živalim pa 15 gramov. Janeževo olje odpravlja različne kožne razjedalece. Isto velja tudi za navadni janež.

Naša higiena

(Nadaljevanje.)

Glušec je revež, a vendarle mu preostane vid. Lahko se giblje v svetu, se zanima za vse vidne reči okrog sebe, čita lepe knjige in se lažje temeljiteje posveti delu, ki mu tako nadomesti družbo, da celo dostikrat prav nič ne pogrša sluha. Mnogo večji revež pa je slepec. Ta se prav nikamor ne more ganiti brez tuje pomoči. Zaprte so mu vse lepote sveta. V večni temi dojemata svet le potom glasov in tipanja. Tisti, ki je od rojstva slep, vsaj ne ve, kaj je z vidom izgubil in se prej pomiri s svojo usodo kot pa oni, ki je izgubil dar vida potem kakšne bolezní ali zaradi lastne nepazljivosti.

Danes se kratkovidnost čim dalje bolj širi. Mnogokrat je res prirojena, še večkrat pa pridobljena; ker ljudje premalo pazijo na oči in se ne zavedajo, da oči niso stroj, ki mora biti vedno v delu. Pa saj se celo stroj nekoč izrabí. Oči si ne smemo nikoli preveč utruditi. Zlasti je škodljivo natančnejše ročno delo v temnem prostoru, delo, ki ga imajo obrtniki, kot na primer čevljar in šivilja, da ne omenjamo obrti, ki zahtevajo še večji napor oči, kot urarji, optiki in drugi. A prav čevljarji in šivilje si po predmestjih in v manjših vaseh najdejo najbolj zakotne luknje za svoje delo. Kaj morajo v takem prostoru pretrpeti oči mladih vajencev in vajenk! Že v zreli dobi jim večasih oči tako opešajo, da so na stara leta največji reveži. Celo delavec v tovarni ni danes več tak revež, ker oblast skrbi za to, da zida tovarna svoje prostore po novih gradbenih predpisih, to je, da so prostori povečini zračni in svetli, da so okna velika. Starši, ki dajete svoje otroke obrtniku v uk, glejte, v kakšnem prostoru bo delal vaš otrok!

Najlažje si varuje svoje oči kmet. Njegovo delo je večinoma zunaj na polju, v polni svetlobi in čistem zraku, paziti pa mora pozimi, da ne bo delal v sobi pri slabo brleči petrolejki. Oči, ki so vajene delati ob polni svetlobi zunaj, se toliko lažje privadijo na slabo svetlobo v sobi.

Dnevno umivanje oči nam vid bistri. Tudi če čutimo, da nas oči pečejo, jih bo hladna voda hitro ozdravila. Velja naj nam pa za oči isto pravilo kot za ušesa, to je, nikar z mokrimi očmi na veter ali

mrzel zrak. Otroci, ki v zakurjeni sobi pritiskajo lice na mrzle šipe, kjer iz okenskih špranj piha mrzel nvanji zrak, hitro dobe vnetje oči.

Kakor izločajo ušesa nekakšno maščobo, ki jo je treba sproti izmitti, tako vidimo tudi pri očeh, da se nam v kotih nabira nekakšna nesnaga, posebno opazimo to pri tistih, ki so občutljive in pri očeh starih ljudi. Kdor se redno ne umiva, hodi po ves dan s takimi nemarnimi očmi okrog in kaj grd je pogled na tako zanemarjenost. Ni potreba, da je človek nečimern, če se vsako jutro pogleda v zrcalo, treba pa je, da pogleda, če mu je obraz res tudi čist, potem ko se je pošteno umil, kajti prav očesne kote kaj hitro pozabimo obrisati po umivanju. Pri tem pa je potrebno omeniti, da imej vsak družinski član svojo brisačo. Tudi če so navidez vsi zdravi, je boljše tako, ker bolezen se ne vidi takoj, preden izbruhne. Bolezenske klice pa se vprav z napol vlažno brisačo, ki jo je pravkar nekdo drugi uporabljal, zelo lahko prenašajo na drugo osebo. Na ta način lahko dobimo trdovratne lišaje na licu ali pa tudi naravnost očesne bolezni, ne da bi pomislili, od kje smo se nalezli.

Za ročne delavce in dijake je potrebno, da vedo, da mora svetloba vedno padati z leve strani. Škodljivo je, če nam pri delu padajo sončni žarki ali pa žarki električne svetilke naravnost v oči. Če se pri delu ne moremo drugače obrniti, tedaj si napravimo zelen senčnik za oči. Zelena barva pomirja očesne živce. Senčnik kupimo v prodajalni ali pa si ga sami napravimo. Iz trdega zelenega papirja si izrežemo kos v obliki polmesca in na vsakem koncu pritrdimo vrvice. Pri večemo si senčnik na čelo tako, da poševno pada preko oči. Oči ostanejo v senči, a delo, ki ga imamo v roki, je razsvetljeno. Take senčnike naj napravijo starši otrokom, ki imajo slabe oči in ki morajo zvečer pri luči izdelovati domače naloge. Delo ali knjigo je treba držati čim bolj proč od oči, kar je treba posebno poudarjati tistim, ki mnogo čitajo. Čim bliže očem držiš knjigo, tem hitreje še boš postal kratkoviden.

Če smo že podnevi imeli delo, ki je naše oči utrudilo, tedaj se, če le mogoče,

odrecimo zvečer čitanju. Najbolj pa je škodljivo čitanje v postelji in vendar večina ljudi tako rada bere v postelji. Oko je vajeno, da se nad delom sklanja, zato mu škodi, če mora naenkrat gledati navzgor, a še svetloba pada naravnost vanj.

Za trudno oko je dobro zdravilo, če si zvečer položimo nanje mrzel obkladek. Če je soba mrzla, potem moramo dati povrh mokrega obkladka še suho, volno krpo. Zadošča deset do petnajst minut, potem oči dobro obrišemo in nekoliko namažemo z navadno vazelino. Kneip zlasti priporoča trudnim očem umivanje v kamilični vodi ali pa v vodi, ki smo ji dodali nekoliko medu. To so domača, neškodljiva zdravila. Pri vnetih očeh pa je dobro namočiti kosček kruha v mlečno mleko in ga položiti na oči. Kadar se napravlja ječmen na očeh, bo tak obkladek hitro izvilkel vnetje. Če pa oko hujše

boli, pa je seveda treba zdravniške pomoči.

Če nam pade v oči smet ali mušica, ne smemo meti oči, ampak naprosimo koga, da nam z oglom čistega robca smet odstrani. Treba je privzdigniti zgornjo veko in obračati oči, dokler smeti ne najdemo. Kadar se vozimo v vlaku, se nikar ne nagibajmo skozi odprto okno v smeri vlaka, ker prav od tam nam veter hitro zažene v oko večjo smet oziroma kosček oglja, ki povzroča včasih tudi večjo nesrečo.

Sploh pa naj straši pazijo na otroke, da se ne bodo obmetavali s kamenjem. Tudi nož, škarje, vilice in drugo tako orodje mora biti skrito pred otrokom. Otrok nese vse v usta in če ne pazi ali mu spodrsne, že je noževa špica v očeh, kar se je že dostikrat primerilo. Potem bo pa otrok vse življenje starešem živ opomin njihove nepazljivosti in bo v nesrečo njim in sebi. (Dalje prihi.)

LEKARNA

Kurja juha za bolnika. Polovico kure, ki ni ne prestara, ne premastna, kuhaj s poldrugim litrom vode do tri ure. Maščobo poberi. Z mesom kuhaj majaron in zeleno, majhen krompir ter skorjo črnega kruha. Za težko bolne je najboljša čista juha. Zelo lahka zakuha je, če zmešaš z rumenjkom dve žlici zribanega kruha in prevreš.

Starost roditeljev vpliva na umrljivost otrok. Naravno je, da imajo starši, ki živijo dolgo, več otrok, kakor oni, ki umrjejo mladi. Zdravniki trdijo, da imajo dolgo živeči starši več odporne sile in da žive zato tudi njih otroci dlje, kakor otroci staršev, ki so zgodaj umrli. Nek nemški zdravnik je dognal, da raste odporna sila otrok s starostjo staršev. Tako umrje več otrok, ki so brez očeta in matere pred petim letom, kakor onih otrok v tej dobi, ki imajo še živeče starše. In to tudi pri premožnih tako da je jasno, da tega ni krivo pomanjkanje, ampak odporna sila. Naši ljudje sodijo že od nekdaj tako. So rodbine, katere imenujejo dolgoletne in druge, ki so kratkoletne. Zavarovalničarji povprašujejo najprej po starosti staršev. Dolgo življenje je torej tudi nekaj, kar se podeduje.

Navade, ki škodujejo zdravju. Ne pij za drugim. V javnih točilnicah obriši vselej rob kupice in v gostilni krožnik in pribor. Ne sedaj na stol, ki je vroč od drugega. Ne sedaj na vroč kamen in ne na vlažno prst. Ne nosi prepotenega in

neizpranega perila. Če hočeš imeti zdrave noge, obuvaj vsak dan druge nogavice in ne sedi v mokri obuvi. Dokler hodiš, ne škoduje mokrota toliko, ker se noge gibljejo. Ne stoj v vlaku, po hodnikih in vezah na prepihu. Na vlaku ne izteguj nepokrite glave skozi okno. Dobiš prehlad v oči, v ušesa, v vrat, pa se čudiš, kje si ga iztaknil. Ne nosi po žepih od nahoda mokrih robcev.

Telečja juha za bolnike. Telečje noge kuhaj z majaronom, petršiljem in paradižnikom. S surovim maslom naredi blede prežganje, zalij z juho, zmešaj vanjo rumenjaki in zlij na opečen kruh. Meso telečje noge je posebno dobro za bolnike. Bolniku ne dajaj nič pogretega, ne težkih in mastnih jedi, ne močno začimjenih. Koruzen močnik je lahka in slastna jed za bolnike. Zavri v pol vode pol mleka za lešnik surovega masla, zakuhaj nanj moko ali zdrob in kuhaj, da bo res kuhano kar ni pri vseh mokah enako. Zarumeni žličko drobtin na surovem maslu in zabeli. Malo zribanega sira poboljša okus. Če priporoča zdravnik bolniku to ali ono jed, se je treba tega držati in ne dajati za zdravnikovim hrbtom to, kar si poželi bolnik. Velikokrat je povzročilo to smrt.

Ali si se že naročil na najboljši slovenski tednik »Domoljub«?

K U H I N J A

Jabolka s fižolom. $\frac{3}{4}$ kg fižola operem, pristavim in skuham do mehkega. Kuhan fižol odcedim. Posebej skuham kaka štiri srednje debela kisa jabolka. Jabolka sem olupila in na kose narezala. Zalijem jih v toliko, da jih voda pokriva. Ko so jabolka razkuhana, jih zmešam s fižolom in zabelim s pestjo krušnih drobtin, ki sem jih zarumenila na surovem maslu ali na masti. Ta jed mi služi kot juha, če jo razredčim z odcejeno fižolovko. Kot samostojno jed je ne zalijem, pač pa zmešam in za nekaj minut s pokrovko pokrijem.

Pečen domač zajček kot divjačina. Osnaženega domačega zajčka razdelim na posamezne dele ali ga pustim celega. Ko je dobro opran, ga nasolim ter pustim četrtr ure osoljenega. Potem ga denem v kozico, v katero sem pripravila te-le zelenjave in dišave: precej čebule, čna rezine narezane, korenino peteršilja, odrezek zelenine korenine, en droben, na rezine narezane, korenino peteršilja, rezkov rumene kolerabe, nekaj zrn popra in nekaj zrn brinjevih jagod. Po mesu polijem nekaj žlic vode in nekaj žlic kisa. Zajčka denem za pol ure v pečico, da se malo opeče in zmehča. Nato ga polijem s razbeljeno mastjo in spečem do mehkega. Na mizo ga dam s kakršno koli solato ali s praženim rižem ali s posipanim zeljem.

Karfijolna pasteta z gobami. Srednje-veliko karfijolo razdelim na posamezne dele in jih skuham v slani vodi. Kuhane odcedim. Gobe prekuham v slani vodi. Prekuhane dobro operem in sesekljam. V skledi mešam malo surovega masla ali na mleku pobrano sladko smetano, en ali dva rumenjaka, sneg enega ali dveh beljakov, veliko pest krušnih drobtin in malo sesekljanega zelenega peteršilja. V zmes denem gobe in karfijolo. Ko je vse dobro zmešano, zavrnam v pomazano obliko in skuham v sopari. Kuham približno pol ure, nakar podam kot samostojno jed.

Kaša s krompirjem. Dva debela krompirja olupim, operem, zrežem na rezine, ali na kocke, ali na rezance. Krompir pristavim z mrzlo vodo. Ko je krompir napol kuhan, stresem vanj osminko litra dobro oprane kaše in kuham, da je kaša mehka. Kašo zabelim s prežganjem. Na-pravljenim iz masti in moke, ali pa jo zabelim z ocvirki. V tem primeru zmešam med kašo žlico v vodi dobro zmešane moke.

Zelnjavina solata. Za to solato potrebujem nekaj krompirjev, nekaj drobnih korenčkov in eno drobno rumeno kolerabo, drobno čebulo in 5 kislih kumar.

Kuhan krompir, kolerabo in korenček zrežem na tanke rezine. Kumarce prav drobno sesekljam in zmešam s krompirjem, korenčkom in kolerabo. Potem narežem čebulo, potreseam po zelenjavi in zabelim z oljem in kisom.

Domača lekarna za živino

Kamilica prava (*matricaria chamomilla*) je izborno zdravilo za prav različne bolezni. Vendar moramo paziti, da naberemo res prave kamilice in ne divje. Cvetovi morajo imeti, kadar jih rabimo, še vedno pravi vonj iz njih skuhamo čaj, ki pomirjuje in blaži krče, posebno po otelitvi. Kamilični čaj lajša bolečine v trebuhu, pri zapiranju vode, koliki in hudem kašlju. Z njim izpiramo tudi bolne oči, posebno gnojne. Kamilični čaj vlivamo tudi v zadnje črevo pri hudih krčih in za izpiranje.

Kostanj divji (*aesculus hippocastanum*) služi kot krma za prašiče, obenem je dobro zdravilo proti driski.

Arnika, brdnja, sv. Antona roža (*arnica montana*) raste po planinskih travnikih. Rabimo od arnike le temno rumene cvetove, ki imajo močan duh. Cvetove arnike naberemo in namočimo v dobrem žganju (tropinovcu) ali pa v špiritu. Čez 14 dni cvetove odcedimo, tinkturo pa zlijemo v steklenico in dobro zamašimo. Pri uporabi vzamemo pet delov vode in en del arnikove tinkture. To mešanico rabimo za masiranje obolelih kit, za izpiranje ran, spahnenih členkov, zmečkanin itd.

PRAVNI NASVETI

Obnovitev izgubljene pravde. V. M. — V vseh treh sodnih stopnjah ste izgubili pravdo in ste obsojeni na plačilo odškodnine dekletu, ki ste jo zapustili. Zdaj se je dekle omožila in bi ji odškodnina, ki ji jo morate plačati, prišla prav za doto. Vi pa nikakor niste voljni dati doto dekletu, ki vas je tožila, ker da se zaradi vas ne more omožiti. Vprašate, ali bi lahko pravdo obnovili, da bi se znebili plačila odškodnine. — Kakor vas razumemo, mislite, da bi se dala pravda obnoviti zato, ker se je dekle omožila, čeprav je najbrž v tožbi trdila, da je zaradi vas njena možnost poroke zmanjšana. Po našem mnenju nimate prav. Zaradi vašega ravnanja je bila dekletova možnost poroke res zmanjšana in je zato upravičeno zahtevala od vas odškod-

nino, ki ji je bila tudi prisojena. Če se je zdaj kljub temu omožila, vaša odškodninska obveznost ni ugasnila, in ji boste vseeno morali plačati prisojeno odškodnino. Z obnovo tožbe boste gotovo propadli.

Odpravnina služkinje. F. P., L. Pravico do odpravnine imajo služkinje po posebnih naredbi iz leta 1921, ki ureja službeno razmerje hišnih in gospodinj-skih poslov in ne po obrtnem zakonu, čigar odredbe veljajo za pomožno osebe, ki je zaposleno v obrtni. Pomožno osebo v duhu obrtnega zakona so vajenci, osebe, ki v obrtni opravljajo podrejena dela rokodelski in tovarniški delavci in vse druge osebe, katerim se v obrtni poverja opravljanje trgovskih, rokodelskih ali drugih tehniških služb. — Kuharica ali služkinja v zasebnem gospodinjstvu spada pod določbe poselske naredbe iz leta 1921, kuharica ali služkinja v kavarnah, gostilnah ali podobnih drugih podjetjih pa spada pod določbe obrtnega zakona. Odpravnina pa gre le hišnim poslom, če se njih službeno razmerje razveže po najmanj 10 letnem trajanju in je vseeno, ali odpove službo gospodar ali pa služkinja. Po obrtnem zakonu pa pripada odpravnina po nepretrganem 10 letnem službovanju le takim uslužbencem, katerim je bilo poverjeno izvrševanje višjih trgovskih ali višjih tehniških poslov in katerim je bila služba od službodajalca odpovedana in ki nimajo pravice do pokojnine.

Posojilna pogodba. J. L., V. Leta 1937 ste posodili sosedu za 3 leta 20.000 din. Dolжник je obetal, da bo dolg vrnil v enem letu, samo da dobi kupca za travnik in njivo. Če pa ne dobi kupca, se bosta pa dogovorila za to zemljo, na katero ste posodili denar. Na ta način ne bi izgubili na denarni vrednosti, naj pridejo razmere take ali take; vam mora dolжник vrniti toliko, kolikor bo zemlja vredna v času, ko bo vračal dolg. Zdaj vam pa dolжник ponuja v plačilo dolga le 7600 lir, ne glede na to, da je vrednost zemlje visoko narasla. Vprašate, kaj in koliko smete od dolžnika zahtevati. — Vprašanje je v tem, kakšen dogovor je bil sklenjen leta 1937: ali posojilna pogodba za denar, ali pa pogodba posebne vrste. Če je bila dogovorjena navadna posojilna pogodba, smete zahtevati le 20.000 din preračunano v lire po 39 centesimov za en dinar in 3% obresti za zadnja tri leta. Če ste se pa res domenili — ne samo hoteli se dogovoriti — da vam bo namesto posojenih 20.000 din vrnil določen kos sveta, potem smete zahtevati dotični kos sveta. Če ga še ima; če ga je pa medtem drugam prodal, mo-

ra vam dati vrednost prodanega sveta v denarju. — Dogovor, da vam bo vrnil znesek 20.000 din, preračunanih po vrednosti zlata, žita, zemlje itd. ob času vrnitve, pa je bil po jugoslovanskih zakonih nedopusten in zato trdi zdaj tak dogovor ni iztočljiv.

Izročilna pogodba. T. V., P. Iz vašega pisanja ni točno razvidno, kakšne preuzitne pravice je mati izgovorila mlajši hčeri na posestvu, izročeno starejši hčeri. Če je zapisano, da mora pomagati pri vsem kmetiskem delu, potem se nam zdi, da mora sestra pri gospodarstvu skozi vse leto pomagati, zato pa ima tudi preužitek. Če sestra zdaj noče doma pomagati, češ da rajši drugod dela, kjer dobi zato boljšo hrano in denar za plačilo, po našem mnenju ne bo smela zahtevati celoten izgovorjen preužitek: odbiti bo treba vrednost ženskega dela pri takem gospodarstvu, kot je vaše, in le preostala vrednost bi šla sestri za preužitek. Poleg tega, kar je zapisano v pogodbi, je treba upoštevati, kako je bilo mišljeno to, kar je mati hotela mlajši hčeri nakloniti in starejšo obremeniti. Če ni starejša sestra dala povoda, da gre mlajša od hiše, potem sme mlajša sestra samo zahtevati le hrano pri skupni mizi in delati mora doma. — Svetujemo vam, preden se spustite v pravdo, da se na sodišču posvetujete s sodnikom, kako je razlagati vknjiženo pogodbo, ker brez točnega vpogleda v besedilo pogodbe se ne da prav svetovati.

Čigav je gozd? K. P., H. Imate parcelo ob svojih travnikih, ki je zdaj v naravi gozd. To parcelo ste uživali vi z vašimi posestnimi predniki nemoteno, kar pomniyo vsi najstarejši ljudje v vasi. Sedaj pa trdita dva sosed, da je omenjena parcela »gmajna«, da tako mapa kaže in da je zato skupna last cele vasi in ne samo vaše. Vprašate, če ste mogli z mirnim uživanjem priposestevovati ali ne. — Svetujemo vam, da pogledate pri sodišču v zemljiško knjigo, kdo da je vknjižen kot lastnik te parcele. Če sami tega še ne znate, stopite na uradni dan k sodišču, pa boste dobili potrebno pojasnilo. Če je občina vpisana kot lastnica, potem je ta parcela po zemljejknjižnem stanju občinska last. Vendar ste tudi lahko občinsko imovino s 40 letnim mirnim in javnim uživanjem priposestevovali. V tem primeru lahko s tožbo zahtevate napram občini, da dopusti zemljejknjižni prepis priposestevane parcele na vas. Če pa je po zemljejknjižnem stanju lastnik sporne parcele zasebnik in ne javna imovina, pa ste jo že s 30 letnim mirnim uživanjem priposestevovali.